

ZGODOVINA KNJIŽNIC

1. Začetek pisave

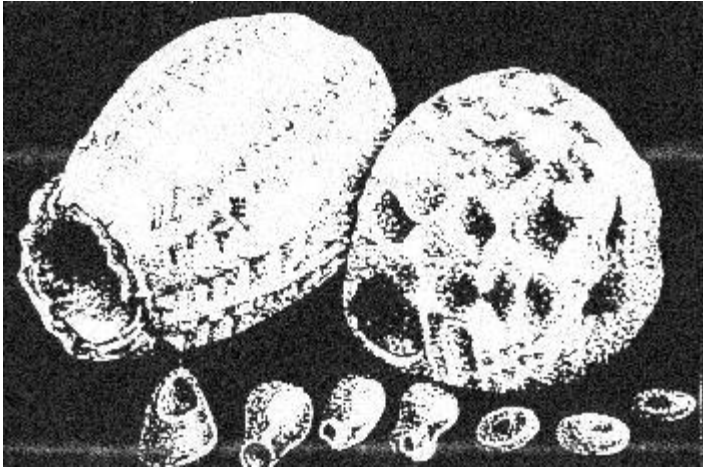
V najzgodnejših časih civilizacije je bila razlika med knjižnico in arhivom minimalna, tako da bi lahko postavili tezo, da knjižnice obstajajo tako dolgo, kot obstaja kakršno koli dejanje shranjevanje in beleženja. Lahko bi bili še bolj drzni v svoji izjavi in trdili, da je bila knjižnica/arhiv pogoj za civilizacijo: Namreč, če se ozremo v daljno preteklost lahko vidimo določeno povezavo med 1. razvojem kmetijstva in s tem delanje presežkov, 2. shranjevanje presežkov in 3. seveda beleženje tega blaga, kar posredno pomeni razvoj pisave. Tukaj se ustavimo za trenutek in pogledimo kako dolgo in na kakšen način se je, po sedaj znanih podatkih, razvijala pisava in kaj je botrovalo njenemu nastanku:

Recimo, da je bil konec zadnje ledene dobe nekje 11.500 let pr Kr. S koncem tega obdobja se je počasi začelo razvijati kmetijstvo. Osredotočili se bomo na Bližnji vzhod, na Mezopotamijo. Kot začetek nekega organiziranega »civiliziranega« življenja se, glede na arheološke najdbe, naša zgodba začne nekje okoli 8.000 pr. Kr. Torej dobrih 3.000 let od lovsko-nabiralne družbe v agrarno kmetijsko. V tem času se začnejo v Mezopotamiji razvijati nekakšna primitivna mesta ali vaški centri (čeprav so pred nedavnim v Turčiji našli vsaj 11.000 let staro mesto imenovano Göbekli Tepe). Ti centri so centralizirani in zaradi tega delajo presežke v »proizvodnji«. Te presežke je seveda treba razdeljevati/menjati/trgovati, to je čisto logična posledica tega razvoja. Kot začetek tega beleženja se zato štejejo t.i. »žetoni«. To so iz gline narejeni predmeti, ki simbolizirajo količino in pa blago, ki je zabeleženo, torej kaj imaš in koliko tega imaš.

Tokens	Sumerian Pictographs	Tokens	Sumerian Pictographs	Tokens	Sumerian Pictographs
	 Numeral 1		 Bread		 Seat
	 Numeral 10		 Wool		 Place
	 Numeral 600		 Sheep		 Legal Decision
	 Numeral 36000		 Metal		 Cloth

Tempelji so v tem času služili kot skladišča in zelo verjetno je, da so te žetoni veljali kot neke vrste denarja, s katerim si lahko dvignil določeno količino blaga. *(Tukaj bi poudaril nujnost višje sile kot legitimacija tega, da nekoga obdavčiš. Prav gotovo je, da so svečeniki skrivali svoje znanje oziroma so razvijali tehnologijo napredka in v začetku to delali v dobrobit celotne skupine. Prav gotovo pa se potem začnejo zlorabe, saj kako nekoga prisiliti v obdavčitev proti njegovi volji, kakor tako, da mu poveš da takšen davek od njega zahteva kakšno božanstvo.)* Nuja je vedno tista, ki določa neke vrste napredek. Teh žetonov je bilo veliko in bili so raznovrstni. Z vse večjo proizvodnjo hrane, se je sočasno razvijala trgovina in ostali poklici vezani na njo, konkretnije rokodelci. Ker so hoteli poenostaviti trgovanje na velike razdalje ali karkoli drugačnega, so prišli do zaključka, da lahko te žetone shranijo v glineni posodi, ki je pozneje dobila ime »bula«

Torej ta sistem žetonov ostane nespremenjen celih 4.000 let, v grobem nekje do 4.000-3.500 pr. Kr. Zaradi vse večjega napredka trgovine in obrti, so ti t.i. žetoni postali okorni za rabo. Namreč vsak žeton je lahko določal le eno vrsto blaga in vrči, v katerih so jih hranili, niso bili ravno priročni. Sčasoma so na vrše začeli zapisovati vsebino in tako prišli na novo idejo, glinene tablice.

Glinena tablica je bila napram žetonom veliko bolj priročna in lažje obvladljiva zadeva. S pisalom si sedaj lahko na ploščico zapisal veliko večje število stvari in voila, revolucija v sistemu mišljenja se je premaknila v gibanje. Verjetno so se že na žetonih ustalili določeni simboli za vrsto blaga, ki so jih potem enostavno začeli uporabljati v tabličnih zapisih. In tako smo prišli do prvih priročnih zapisov.

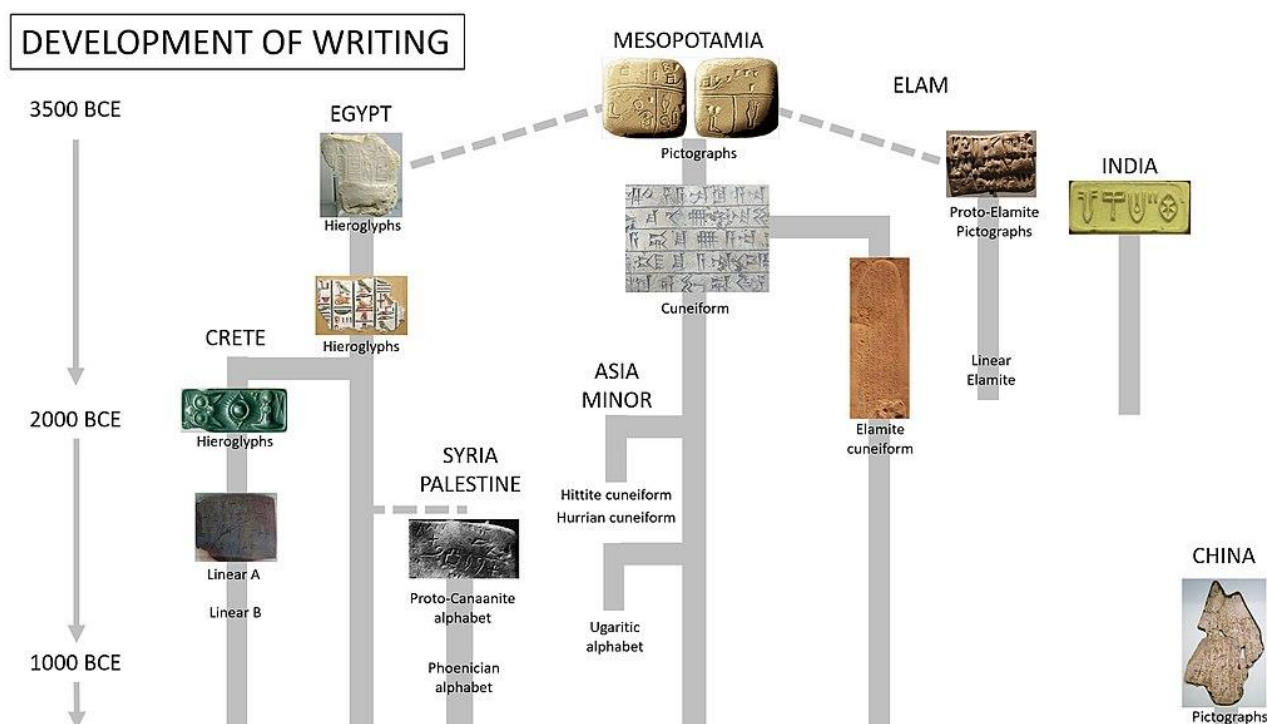

To so do tega trenutka najstarejši zapisi naše zgodovine. Nastali naj bi nekje okoli 3500 pr. Kr. Kot vidimo, je na eni mali glineni tablici, za štiri žetone informacij.

Tako smo iz sive pradavnine prišli na svetlobo naše zgodovine. Od tega trenutka naprej se začne razvijati birokracija, sistematska ureditev države, arhivi in vse ostalo.

V drugem delu si bomo ogledali, kako je nastanek pisave ta revolucija v načinu razmišljanja pripeljala do različnih pisav, vse do črk, s katerimi v tem trenutku pišem sam. Zanimivo je vedeti, da je ta sedanost plod prav tistega umskega preskoka, ki se je zgodil nekje okoli 5000-4000 pr. Kr., in brez katerega sedaj ne bi brali ne uporabljali prav teh črki, ki nam/vam omogočajo, da se razumemo, ne da bi se neposredno pogovarjali.

2. Razvoj pisave

V tem delu bomo obravnavali evolucijo pisave, od piktogramov do črk kot jih poznamo danes in pa nastanek različnih pisav. Piktogram je slikica, ki označuje nek objekt, lahko pa tudi pojem. Da si lahko bolje predstavljamo piktograme, se spomnimo na naše »smeškote«. Kakor v davni, tako tudi danes lahko ti »smeškoti« predstavljajo neko čustveno stanje, kot tudi konkreten objekt.

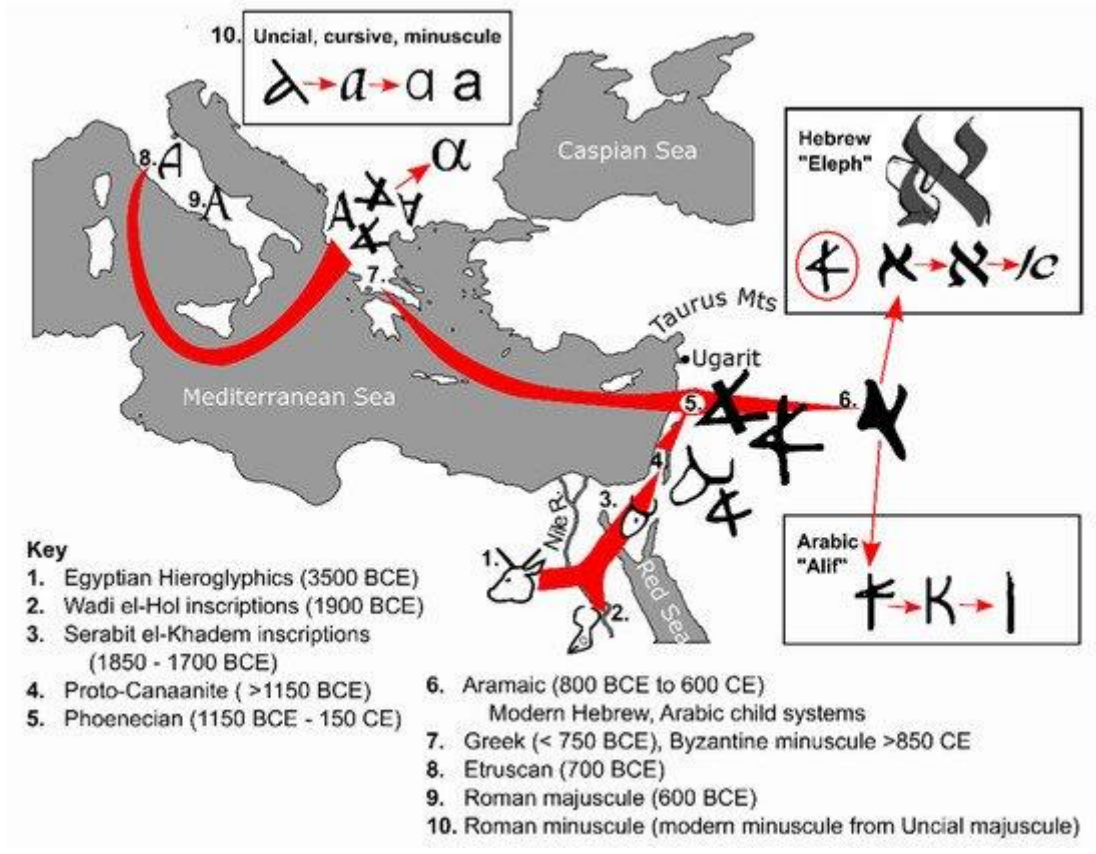
Risanje je povezano s talentom, in vsak ni ravno najboljši slikar. Če k temu dodamo še vse večje o potrebo po surovinah, si lahko predstavljamo, da je lahko prihajalo do »nesporazumov« v komunikaciji. Namreč vzporedno z napredkom in presežki v kmetijstvu, se začnejo odkrivati tudi kovine, in prva kovina, s katero so lahko »bolje« delali je bil bron. Bron je zlitina, ki je sestavljena iz 90% bakra in 10% kositra. Potrebe so prav gotovo naraščale in ker v Mezopotamiji ni večjih nahajališč teh rud, so bili odvisni od uvoza. Baker so v Mezopotamijo uvažali iz Cipra, kjer so še danes rudniki te kovine, (angleški copper npr. izhaja iz latinske besede *Cyprum*, ta pa iz latinske besede *Kypros*). Kositer so primarno uvažali iz iranske planote ali pa iz Sinajskega polotoka. Če vse to vzamemo v obzir, pridemo do enostavnega zaključka. Če je nekdo v nekem mezopotamskem mestu »grdo« narisal, kaj potrebuje, je

namesto 100kg bakra dobil samo 10, in ker človek vedno bolj teži k tem da si poenostavi stvari, so si takratni pisarji tudi začeli poenostavljati slikice, s katerimi so pisali.

	<i>Fish</i>	<i>Bird</i>	<i>Ax</i>	<i>Arrow</i>	<i>Bottle</i>
M E S O P O T A M I A					
E G Y P T					
C H I N A					
	魚	鳥	戚	矢	壺

S tem, ko so iz slikic prihajali na znakovno pisavo, je to pomenilo, da se je tudi vedno več ljudi lahko naučilo brati in pisati, hkrati pa je poenostavilo zapletenost sistema. Še vedno, pa so uporabljali zloge. Sistem, po katerem je en glas en znak, pride prvič v uporabo na bližnjem vzhodu.

V tem trenutku že imamo več civilizacijskih centrov in eden izmed teh je Egipt. Egipt sam nima rudnikov kositra, bakra pa zgolj za vzorec, ima pa veliko zlata, ki je v tem obdobju že začelo pridobivati na veljavi. Torej je bil primoran uvažati surovine oziroma jih menjati. Ker je prostor, kjer danes leži Izrael in Libanon ravno na sredini, med Egiptom, Mezopotamijo in Anatolijo, (kjer so ravno začeli kopati rude), so ljudje na tem področju začutili »poslovno priložnost« in postali posredniki teh surovin. Ker so tako postali »profesionalni« trgovci, so dobili potrebo po še večji poenostavitvi pisave in tako je luč sveta ugledala ideja, po kateri tudi sam v tem trenutku pišem ta tekst. En zlog en simbol. Zasluga za to gre narodu, ki ga mi poznamo pod imenom Feničani.

Če zadevo pogledamo v kronološkem zaporedju vidimo, da se je prva ideja, da bi zapisovali en glas en simbol rodila nekje okoli 1750 pr. Kr. , torej je od začetka slikovne pisave 4000 pr. Kr. do takrat moralo miniti še vsaj 2250 let in miniti je moral še vsaj 1000 let, da je razvoj pisave prišel do Grčije, od koder se je preko Rima razvila v takšno pisavo, ki jo med drugim tudi mi vsakodnevno uporabljamo.

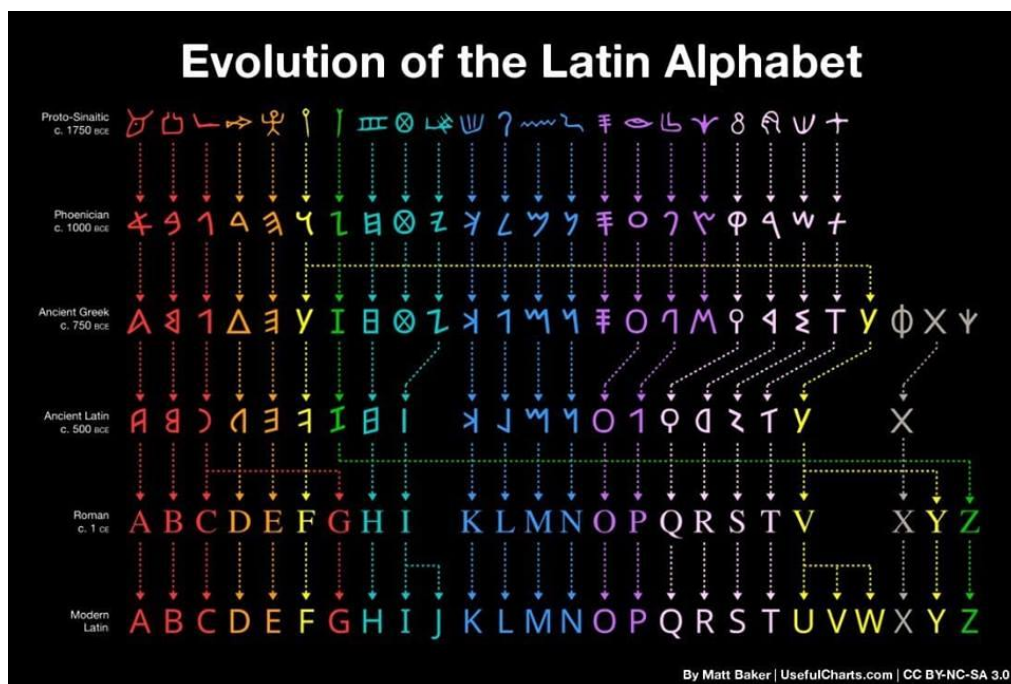
11.500 pr Kr...8.000 pr. Kr.....4.000 pr. Kr.....1750 pr.kr.....750 pr. Kr

V Grčijo so pisavo prinesli Feničanski trgovci, o tem govori tudi mit o Kadmosu:

Kadmos je bil sin Agenorja, ki je bil kralj v mestu Tir-Fenicija. Bil je tudi Evropin brat, ki ga je oče, potem ko je Evropo ugrabil Zevs, v obliki bika, poslal da jo najde. Ko pride Kadmos v Delfsko preročišče, opusti iskanje in po nasvetu tega svetišča, ki mu je reklo naj sledi kravi dokler se ta ne uleže. Mesto, kjer na katerem se bo krava ulegla naj postane krajna katerem bo ustanovil svoje mesto, to so bile Tebe. Blizu tega mesta je bil izvir vode in ko je Kadmos poslal svoje tovariše po vodo jih je ubil zmaj. Kadmos je zmaja ubil in po nasvetu boginje Atene polovico zmajevih zob posejal na zemljo. Iz teh zob je vzniknilo krdelo mož, med katere

je vrgel kamen. To je povzročilo, da so se borili med seboj, dokler jih ni ostalo samo še pet, kateri so mu potem pomagali pri gradnji mesta.

Mit se potem seveda še nadaljuje, ampak kar je bistveno, je to, da preko zgodbe spoznamo prihod ne samo feničanskih trgovcev, ampak tudi njihov vpliv na grško pisavo. V Grčiji so sicer že prej obstajale pisave, ampak se je to znanje zaradi t.i. temnega veka izgubilo. Namreč okoli leta 1200 se je sesulo več držav v takratni svetovni ureditvi. Te države so temeljile na tehnologiji bron, katerega smo že omenjali. Sedaj pa na svetovno prizorišče pride železo, ki je veliko močnejše in trpežno. Narodi, ki so prej živeli na obrobju »dogajanja«, so usvojili tehnologijo in seveda je sledil kolaps nekaterih držav, med drugim Mikenske. Ker se je tako svet potopil v kaos, se je izgubilo tudi tisto znanje, ki je prej živelo na tem ali onem področju. Zato so morali pisavo izumiti na »novo«.

Če torej povzamem bistvo, Feničani preko svojih trgovinskih postojank prinesejo svojo pisavo v Grčijo. Grki to pisavo priredijo svojemu jeziku in jo potem preko kolonij izvozijo v sredozemlje, od Grkov pisavo prevzamejo Etruščani, ljudstvo v Italiji, od njih pa Rimljani. Rimljani jo spet prilagodijo svojemu jeziku, toda znaki ostanejo bolj ali manj nespremenjeni vse do danes.

Takšna je bila torej pot pisave, v grobem obravnavana poljudnoznanstveno od 8000 pr. Kr do leta 0.

V tretjem delu se bomo posvetili knjižnicam v antiki, katere kje in kako velike so bile, kako dolgo so obstajale in kakšna je bila njihova zgodba.

Habent sua fata libelli je latinski izrek, ki dobesedno pomeni: "Knjige imajo svojo usodo". oziroma, "Skrivnostna so naših knjig pota."

Ta rek ima več pomenov, to da eden izmed njih govori o tem, da se nikoli ne ve, kaj se lahko zgodi s knjigo, in ravno to bo naše naslednje poglavje.